Signed By: Bruinsma, W. <w.bruinsma@waadhoeke.nl>
18/11/2021 14:35:33 CET
ID: 6411ac96-4d1b-4574-8c66-899ebd3b46aa
Auth: Scribble

Signed By: Waanders, M.C.M. <m.waanders@waadhoeke.nl>
18/11/2021 15:09:27 CET
ID: 6411ac96-4d1b-4574-8c66-899ebd3b46aa
Auth: Scribble

GEMEENTE waadhoeke

AAN DE RAAD

Datum opgesteld	12 oktober 2021	**Behandelend ambtenaar**	E van de Woude , F Brander,
Datum agendering	11 november 2021	**E-mailadres**	e.vanderwoude@waadhoeke.nl
Onderwerp	Adviesnota Donkertebeleid	**Telefoonnummer**	
Portefeuillehouder	Jan Dijkstra		

Samenvatting

De gemeente Waadhoeke ligt aan de rand van het donkerste gebied van Nederland. Waadhoeke beschikt zelf over een groot donker buitengebied en wil dit graag in stand houden en daar, waar de veiligheid het toelaat, versterken. Het donkertebeleid ‘Tusken skimer & moarnsdage’ benadrukt het positieve aspect van de nacht. Het beleid beschermd de donkere nacht wordt en pakt lichthinder en lichtvervuilingen aan. Het doel is om de toegenomen lichtuitstoot te verminderen.

Voorstel

1. Het donkertebeleid ‘Tusken skimer & moarnsdage’ Waadhoeke vast te stellen.
2. Voor de uitvoering per 1 januari 2022 een bedrag van € 30.000,- te reserveren binnen de bestaande eenmalige middelen voor duurzaamheid.

Inleiding
De gemeente Waadhoeke ligt aan de rand van het donkerste gebied van Nederland. Waadhoeke beschikt zelf over een groot donker buitengebied en wil dit graag in stand houden en daar, waar de veiligheid het toelaat, versterken. In het coalitieakkoord 'Nije grinzen, nije kansen' staat dat Waadhoeke het unieke donkere gebied willen behouden door het kritische beoordelen van licht in het buitengebied.

De nacht staat sinds de Middeleeuwen synoniem voor angst, onveiligheid, ongure types en ongewenste visites in de persoonlijke levenssfeer. Lichtvervuiling en lichthinder zijn sluimerende excessen van de jarenlange drang van mensen om dit onveilige gevoel van donker zo lang mogelijk uit te stellen. Maar daarin zijn we doorgeslagen. We zijn vergeten dat de nacht ook een belangrijke functie heeft in het leven van mens en dier. De hoeveelheid licht zorgt ervoor dat we in gaan zien dat het misschien ook anders kan. In Fryslân, en dan met name de Waddenzee en het waddenkust gebied is het nog steeds erg donker. Volgens de hemelhelderheidskaart Fryslân is het in 15% van Fryslân erg donker (3200-3500 sterren zichtbaar) en in 41% donker (3000-3200 sterren zichtbaar). In Waadhoeke zijn vooral het kustgebied en de Greidhoeke nog erg donker. Dat komt met name omdat deze relatief ver van de steden af liggen. Deze metingen zijn in 2011 en 2012 verricht en dus verouderd. Het algehele gevoel is dat het door de goedkope elektriciteit en nieuwe, gemakkelijk toe te passen lichttechnieken, dat het in de afgelopen 8 jaren lichter is geworden.

De startnotitie lichthinder is op 22 oktober 2020 vastgesteld. Op 26 januari is er een drukbezochte, digitale, publiekssessie gehouden.

We kiezen ervoor om vanaf nu de term donkertebeleid te gaan gebruiken en niet meer te spreken over lichthinderbeleid. Met donkerte willen we het positieve effect van een donkere nacht benadrukken en niet de negatieve lading die aan lichthinder kleeft. Met het donkertebeleid willen we de nacht behouden en daar waar mogelijk versterken.

Beoogd (meetbaar) effect
Na vaststelling in de raad heeft Waadhoeke een donkertebeleid waarin de donkere nacht beschermd wordt, versterkt wordt en lichthinder en lichtvervuilingen aangepakt worden. Het doel is om de toegenomen lichtuitstoot te verminderen.

Motivering

<u>Argumenten</u>

1.1 Het donkertebeleid invulling geeft aan het coalitieakkoord Nije grinzen, nije kansen.

In het coalitieakkoord Nije grinzen, nije kansen staat beschreven dat de gemeente Waadhoeke haar donkere buitengebied graag wil behouden door kritisch naar licht te kijken. Het donkertebeleid geeft daar invulling aan. In het donkertebeleid wat nu voor ligt, wordt kritisch gekeken naar de gemeentelijke openbare verlichting, maar ook naar alle andere bronnen van lichtvervuiling en lichthinder. Denk hierbij aan: assimilatieverlichting (kunstlicht voor plantengroei) in de kassen, verlichting op sportvelden,

stalverlichting, het aanlichten van gebouwen en reclameverlichting. Het donkertebeleid vindt een balans tussen bestaande regels, nieuw te vormen regels en het bewust maken van inwoners en bedrijven. Daarbij is de cultuurhistorische band die dit gebied met de nacht heeft, denk alleen maar aan bijvoorbeeld het Planetarium, ook van grote invloed.

1.2 Het donkertebeleid kan de unieke donkerte in Waadhoeke beschermen.

Uit het rapport "opgaand licht in Fryslân' blijkt dat het in de Waadhoeke sinds 2011 steeds lichter wordt. De eerste grote meting in Fryslân is gedaan in 2011. Uit dit hemelhelderheidsonderzoek blijkt dat Fryslân nog steeds één van de donkerste gebieden van West-Europa is. Vanaf 2018 is begonnen met het verzamelen van gegevens en data van meerdere satellieten. Elke nacht komt rond dezelfde tijd (01:30 uur) de Suomi-NPP satelliet over Nederland die het opgaande licht meet. Deze cijfers worden sinds 2018 vergeleken met de Hemelheldersheidskaart van 2011. De meetresultaten benadrukken de noodzaak om de toenemende uitstoot van licht te beperken en waar mogelijk te minimaliseren.

1.3 het donkertebeleid instrumenten bevat voor de gemeente en andere lichtbron eigenaren om de uitstoot en hinder te beperken.

In dit donkertebeleid zijn beleidskeuzes en instrumenten opgenomen voor alle lichtbronnen die mogelijk kunnen zorgen voor lichtuitstoot (vervuiling) en lichthinder. We brengen in het beleid alle bestaande wetgeving en richtlijnen samen en creëren hiermee duidelijkheid voor lichtbron eigenaren. Aan de hand van deze bestaande wetgeving kan de gemeente lichtbron eigenaren controleren en handhaven waar nodig. De richtlijnen kunnen een basis vormen bij nieuwe ontwikkelingen of beleidsvoornemens en is daarmee een bouwsteen voor het op te stellen beleid (onder andere Omgevingsvisie).

1.4 Het donkertebeleid veel praktische informatie bevat dat helpt bij het creëren van bewustwording bij bewoners en bedrijven.

Het is belangrijk te benadrukken dat met bewustwording en simpele aanpassingen veel lichtuitstoot en lichthinder voorkomen kan worden. Het donkertebeleid geeft per lichtbron veel handige en praktische tips. Ook borduurt het voort op de weg die de voormalige gemeenten al ingeslagen zijn. Door inwoners en bedrijven bewust te maken van het nut en noodzaak van de nacht, voorkomen we veel onnodige lichtuitstoot en hinder. Een actieve deelname aan 'Nacht van de nacht' over andere acties kunnen hier aan bijdragen.

1.5 Vaststelling past bij de cultuurhistorische band die Waadhoeke heeft met de nacht.

Van oudsher heeft het gebied een historische band met de nacht. Men navigeerde vroeger door middel van de sterren en de stand van de maan. Wetenschap floreerde met Eise Eisenga en andere boerenprofessoren. In de huidige tijd zien we dat terug in het Planetarium, de nachttuinen, de observatoria en de wandelingen die 's nachts worden georganiseerd in Waadhoeke. Met het donkertebeleid kunnen we deze cultuurhistorische band met de nacht verder versterken.

Kanttekeningen

1.1 handhaven op richtlijnen is niet mogelijk.

Veel bepalingen uit de richtlijn Lichthinder zijn niet wettelijk. Het heeft dus geen wettelijke basis om op te handhaven. Ook wanneer de gemeenteraad de bepalingen vast heeft gesteld als beleidsregels, zouden ze ook nog in een verordening moeten worden opgenomen om op te kunnen handhaven. De richtlijnen kunnen een basis vormen bij nieuwe ontwikkelingen of beleidsvoornemens en is daarmee een bouwsteen voor het op te stellen beleid (onder andere Omgevingsvisie).

Analyse
Van de voormalige gemeenten had Menameradiel een vastgesteld beleidsplan voor openbare verlichting en het Bildt een lichthinderplan. Met het donkertebeleid geven we invulling aan de wens uit het coalitieakkoord en krijgen we een inzicht in wat er nodig is om lichtvervuiling en lichthinder tegen te gaan, het donkere buitengebied te beschermen en de cultuurhistorische band van het gebied met de nacht te versterken.

Relevante cijfers
Voor het meten van lichtvervuiling/lichthinder was geen structurele opzet. In Fryslân gebruikten we de Hemelhelderheidskaart Fryslân van 2011/2012. Daarnaast zijn er jaarlijkse updates van data van NASA en ESA over (toenemende) lichtvervuiling. Nadeel hiervan is dat het satellietopnames zijn en daarom moeilijker toe te spitsen zijn op een klein gebied. Ook het RIVM doet metingen, maar alleen op een aantal specifieke locaties. Voor alle Waddenkustgemeenten heeft voormalige gemeente Menameradiel in 2016 een nachtscan uitgevoerd. Deze foto's zijn ook als bron gebruikt. Alle data gecombineerd wijst erop dat Nederland en Europa nog steeds lichter worden. Sinds 2018 wordt met satellieten wel structureel gemeten hoeveel licht omhoog straalt in Fryslân. Deze wordt jaarlijks ge-updatet en zal worden gebruikt voor jaarlijkse vergelijkingen.

Samenleving
Lichtvervuiling en lichthinder worden de laatste jaren herkend als probleem voor mens en dier. In de samenleving groeit het besef dat te veel licht schadelijk kan zijn, denk bijvoorbeeld aan de blauwe-licht-discussie bij mobiele apparaten. Maar ook is er een groeiende belangstelling voor bijvoorbeeld nachtwandelingen en andere nachtelijke activiteiten.

Alternatieven
Het alternatief is om het donkertebeleid niet vast te stellen. Kijkend naar andere, op lichthinder vooruitstrevende gemeenten, is het verstandig om regels rondom verlichting goed vast te leggen en in te zetten op bewustwording. 'Tusken skimer en moarnsdage' bevat daarvoor duidelijke en logische instrumenten en beleidskeuzes.

Vervolg
Na behandeling in het college komt het donkertebeleid 'Tusken skimer en moarnsdage' ter besluitvorming op de raadsagenda van 11 november 2021.

Inwonersparticipatie
Tijdens een drukbezochte publiekssessie op 26 januari j.l. hebben inwoners en belanghebbenden hun bijdrage kunnen leveren. De inbreng is meegenomen bij het opstellen van het beleidsstuk. De uitkomsten van de avond zijn als bijlage toegevoegd bij de stukken.

Communicatie
Er zal via de gebruikelijke kanalen gecommuniceerd worden over het proces.

Financiën
De Donkertevisie beschrijft in deel II diverse acties die passen bij de rollen die de gemeente heeft. Voor de uitvoering van deze acties is gemeentelijke inzet nodig en zullen externe kosten worden gemaakt voor externe expertise en communicatie(producten). Om alle acties uit te voeren, is betrokkenheid nodig van diverse disciplines zoals openbare verlichting, duurzaamheid en milieu, ruimtelijke ordening, vergunning en handhaving, economie, welstand, natuur, landschap en sport.

Gemeentelijke inzet zoveel mogelijk uit bestaande uren
De benoemde acties in deel II sluiten goed aan bij de reguliere werkzaamheden, toch gebeuren ze niet vanzelf. In 2022 en 2023 zullen diverse gemeentelijke medewerkers uren vrij moeten maken binnen de bestaande bezetting en zal er externe expertise aangestuurd moeten worden (zie 'externe kosten'). Dit is nodig om tot daadwerkelijke aanpak van lichtbronnen te komen en de donkerte te versterken.

Bij de start zullen met name bij het vakgebied duurzaamheid extra uren nodig zijn om met de andere disciplines in overleg te gaan over welke activiteiten wanneer opgepakt kunnen worden en hoe. Deze aanjagende rol past ook bij het brede begrip duurzaamheid.

Externe kosten
Een inschatting van de uitvoeringskosten is €30.000. Het Rijk heeft middelen beschikbaar gesteld om duurzaamheidstrajecten te financieren. Deze zijn in principe vooral bedoeld voor de energie- en warmtetransitie, maar voor de gemeente vrij besteedbaar binnen duurzaamheidsprojecten. Omdat er op dit moment geen ruimte is in de Algemene Reserve wordt voorgesteld de uitvoeringskosten van het donkertebeleid hieruit te dekken.

1. *Communicatie (circa € 5.000)*
    - Communicatieproducten voor bewustmaking van diverse doelgroepen zoals inwoners, winkels en bedrijven en partijen die aanlichten zoals kerkbesturen.
    - Activiteiten om donkerte te promoten (bijvoorbeeld wandelingen, nachtfotografie).

2. *Ondersteunen van gemeente bij gesprekken met externe betrokkenen (circa € 5.000)*
    - Donkertebeleid en concrete maatregelen bespreken (bijvoorbeeld uitschakelen lichtbron op een vast tijdstip).
    - Op basis van nachtfoto's voorbeelden geven en het gesprek aangaan.
    - Eerste gesprek met (belangen)groepen zoals dorpsraden, kerkenraden, winkeliers- en ondernemersverenigingen, sportverenigingen, en met enkele individuele partijen die

eigenaar zijn van veel/opvallende lichtbronnen.

3. *Expertise vergroten van de medewerkers (circa € 10.000)*
    - Cursus Richtlijn Lichthinder van de Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde voor medewerkers.
    - Bewustere borging richting Omgevingsvisie, Omgevingsplannen maar ook beeldkwaliteitsplannen of stedebouwkundige ontwerpen.
    - Het versterken van de samenwerking met de FUMO, waar kennis van de Richtlijn Lichthinder aanwezig is. Ook zou ieder jaar een andere lichtbron aandacht kunnen krijgen waarbij ook de betrokken beleidsambtenaren worden meegenomen, te starten met een meetronde voor sportveldverlichting in 2022.
    - Ondersteuning van de gemeentelijke collega's bij het opzetten en uitvoeren van één of twee pilots in de openbare verlichting en bij ruimtelijke ontwikkeling.

4. *Projectplan opstellen voor vermindering lichtuitstoot door kassen (circa € 10.000)*
    - Nulmeting van de huidige lichtuitstoot, inventariseren van technische verbetermaatregelen
    - Contact leggen met enkele eigenaren van kassen
    - Opstellen projectplan
    - Onderdeel van projectplan kan zijn: wat is de bekendheid met het kassenconvenant van Franekeradeel? Wat is er nodig voor een verbreding naar geheel Waadhoeke?

Juridisch kader
Op dit moment zijn er geen juridische kaders van toepassing.

Bijlagen
Bijlage 1: <Donkertebeleid 'Tusken skimer & moarnsdage' Waadhoeke>
Bijlage 2: <Opbrengsten publiekssessie lichthinder>

Burgemeester en wethouders van Waadhoeke

, burgemeester

, secretaris

NR.: D2021-10-013540

De raad van de gemeente Waadhoeke

Gezien het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van Waadhoeke van 18 oktober 2021;

B E S L U I T

1. Het donkertebeleid ‘Tusken skimer & moarnsdage’ Waadhoeke vast te stellen.

2. Voor de uitvoering per 1 januari 2022 een bedrag van € 30.000,- te reserveren binnen de bestaande eenmalige middelen voor duurzaamheid.

Aldus vastgesteld in de openbare
raadsvergadering van 11 november 2021 ,

, voorzitter

, griffier

Dit document is digitaal ondertekend.